इ. वि. का. राजवाडे संशोधन मंडळ धुळें.

—: हस्त लिखित ग्रंथ संग्रह :—

ग्रंथ क्रमांक ५१[illegible]।३५(३५)

ग्रंथ नाम नीतिशतक.

भर्तृहरिचें.

विषय मराठीकाव्य.

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(1)

॥अथनीतिर[illegible]ंभः॥छ॥

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(२)

भ०नी० श्रीगणेशायनमः यांचिंतयामिसततंमयिसाविरक्तासाप्यन्यमिच्छतिजनंसज
१ नोन्यसक्तः अस्मत्कृतेचपरितुष्यतिकाचिदन्याधिक्कृतांचतंचमदनंचइमां
चमांच १ मीजीसचिंतितअसेनकरे तिलामीमानेतिलाअपरतोपरजन्यगा

अज्ञः सुखमाराध्यः सुखतरमाराध्यतेविशेषज्ञः ज्ञानलवदुर्वि
दग्धंब्रह्मापितंनरं जयति [illegible] सह्यमणिमुद्धरेन्मकरचक्रदं
ष्ट्रांकुरात्समुद्रमपिसंतरेत्[illegible]चल[illegible]दुर्मिमालाकुलं ॥ ॥

मी संतुष्टमद्विषइआनयधूचपाहा [illegible] कलीसत्यासमदनासइछामलाही २
जो करूयेसमाधानमूर्खत्याचे धरूयेसुखचित्तपैजाणत्याचे नजाणेननेणेअ — राम
ज्ञापामराला बुझाउसकेनाविधातातयाला बलानेकाढूयेमणिमकर ३

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

2(A)

दाढेनदडला तरूयेकीपाथोनिधिबहुलउर्मीगवसिला माहासर्पातेहीकुसु
मसमधरूयेनिजशिरी परंतूक्षुद्राचेह्रदयधरवेनापळभरी ३ त्रय

भुजंगमपिकोपितंशिरसिपुष्पवधारयेत्नतुप्रतिनिविष्टमूर्ख·
जनचित्तमाराधयेत् ३ लभेत्सिकतासुतैलमपियत्नतःपीडयन्
पिबेच्चमृगतृष्णिकासुसलिलंपिपासार्दितः कदाचिदपिपर्यटन्
शशविषाणमासादयेन्नतुप्रतिनिविष्टमूर्खजनचित्तमाराधयेत् ४

लेयाकूचेपररगडितातेलहिघडे [illegible] सोचीतृष्णा मृगजळजव्हेजाणवि
घडे शशाचेहीलाधेविपिनिफिरताश्रृंगहिजरी परंतूक्षुद्राचेह्रदयध
रवेनापळभरी॥ ४ ॥चंद्राला दिवसाप्रकाशनसणेयेकामिनीलाजरा

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

भ०तृ० पद्मावीणजळेनिरक्षरमुखीजोनेटकागोजिरा दात्यालाधनलोभनित्यवस
२ तेदारिद्रविद्वज्जनी दुष्टाचापगडामहीपतिगृहीहेसात्तशैल्येमनी ५ शा
णोल्लेखजयाअसामणिरणीजोवीरघायाळला संभोगेसिणलीअसीनव

शशीदिवसधूसरोगलितयौवनाकामिनीसरोविगतवारिजंमु
खमनक्षरंस्वाकृतेः प्रभुर्धनपरायणःसततदुर्गतिःसज्जनो
नृपांगणगतःखलोमनसिसप्तशल्यानिमे ५ मणिःशाणोल्ली
ढःसमरविजईहेतुदलितोमदक्षीणोनागःशरदिसरितःश्यान
पुलिनाः

वधूहस्तीनमस्तावला ज्याचीस्वछशरदुतुतपुलिनेत्यानिम्नगाचंद्र
हीबीजेचाप्रभुपात्रदत्तधनजोहेशोभतीसर्वेही ६ दुर्वलीकृतपसा २

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

3A

यवइछितोप्रभुपणिधरणीतृणमानितो ह्मणुनियाकृपणत्वउदारता घडतसे
समयोचित तत्वता ॥७॥ विपत्काळी धैर्य प्रभुपणीसहिष्णुत्व बरवें सभेपु
ढीयाच्याप्रसरस मरीशौर्य मिरवे ॥ सत्कीर्तीच्या बाइ भरसुर रति वियाव्य
कलाशेषश्चंद्रः सुरतमृदिता बालवनिता तन्निम्नाः शोभंते गलित
विभवाश्चार्थिषु नराः ॥६॥ परिक्षीणः कश्चित्स्पृहयति यवानां प्रसृ
तये स पश्चात्संपूर्णः कलयति धरित्रीं तृणसमां ॥ अतश्चानेकांत्याद्गु
रुलघुतयार्थेषु धनिनामवस्था वस्तूनि प्रथयति च संकोचयति च ॥७॥
विपदि धैर्यमथाभ्युदये क्षमा सदसि वाक्यटुता युधि विक्रमः ॥ ७ ॥
सनजे तयांचे हे स्वाभाविकगुण माहात्म्य सुरूषजे ॥८॥ वानोत्तनिंदोत्त
सुनीतिमंतन्वलो जसो वा कमला गृहांत हो मृत्यु आजी कि घडो युगां
ती

Joint property of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

5

भ०र्तृ० सन्मार्गटाकुनिभल्ले नजात्ती ८ नचोरालालाधे प्रकट नदिसे देसुखसदा
२ यत्रासीस्याभिरुचिर्व्यसनंश्रुतौ प्रकृतिसिध्दमिदं हि माहात्मनः॥८॥
निंदंतु नीतिनिपुणा यदि वास्तुवंतु लक्ष्मीः समाविशतु गच्छतु वा यथे
ष्टं अद्यैव वा मरणमस्तु युगांतरे वा न्याय्यात्पथः प्रविचलंति पदं न
धीराः॥९॥ हर्तुर्याति नगोचरं किमपि शं पुष्णाति यत्सर्वदात्यर्थि
भ्यः प्रतिपाद्यमानमनिशं प्राप्नोति वृद्धिं परां॥ ॥
दुणावे कीदे ता किमपि नस्मरे वेगा इकदा॥ न कष्टांती पावे निधन
विद्या भीध असे जसे ह्याचे त्याराशी प्रतिभट त्तिजे पामर दिसे॥१०॥
जे काज्ञाले लाधले॥ ॥ ॥

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

5A

सद्विचारा संपत्तीच्यात्यापुढे काय तोरा पश्वाचा जो तंतु जो वारणाला वारा
कल्पांते ष्वपि न प्रयाति निधनं विद्याख्यमंतर्धनं एषां तान्प्रति मानमु
ज्झत नृपाः कस्तैः सह स्पृर्द्धते १० अधिगतपरमार्थान् पंडितान्
मावमंस्थास्तृणमिव लघुलक्ष्मीर्नैव तान्संरुणद्धि अभिनवमद
लेखाश्यामगंडस्थलीनां न भवति बिसतंतुर्वारणं वारणानां ११
क्षुत्क्षामोपि जराकृशोपि शिथिलप्राणोपि कष्टांदशामापन्नोपि
विपन्नदीधितिरपि प्राणेषु नश्यत्स्वपि ॥ छ ॥ छ ॥

वारायालापेलणे सिद्ध जाहला ११ जाला क्षीण बहु क्षुधेरु वतसें की
व्यापला वार्धिके आली कष्ट दशा घडो मरण ही की तेंच यालानिके

भ०तृ ऐसाहीमृगराजजीर्णेत्तृणतोभक्षीलकीकायहा शौर्यभेदुनिहस्तिम
४ स्तकशुभग्रासीत्वज्याचीस्पृहा १२ सुनीतपथसेवनेमलिनकर्ममानेव

मत्तेभेंद्रविभिन्नकुंभकवलग्रासैकबद्धस्पृहः किंजीर्णेतृणमत्ति
मानमहतामग्रेसरः केसरी १२ प्रियान्यायावृत्तिर्मलिनम
सुभंगेप्यसुकरंत्वसंतोनाभ्यर्थ्याःसुहृदपिनयाच्यःकृशधनः
विपद्युच्चैःस्थेयंपदमनुविधेयंचमहतां सतांकेनोद्दिष्टंविष
ममसिधाराव्रतमिदं १२ ॥ ६ ॥ ६ ॥

नाघडेंखलजनाप्रतिप्रार्थना विपत्तिसमईवरप्रकटवीत्वनादीनता
दीनताभल्याविणक्लेसेंप्रसीव्रतकरूशाकेकोणता १२ श्रीरामोविज ४
यतेतरां
मरणनावडे

" Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai. "

(5A)

ज्याचीदेहमनेतसीचवर्तनेपुण्यामृतेवोतिली किजीहीस्वकृतोपकारविभवेस
वेत्रविस्तारिलीलोकाचेपरमाणूण्यतुल्यगुणजिमेरूपरीमानिती चित्तितोषही
मनसिवचसिकायेपुण्यपीयूषपूर्णास्त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिःप्रीणयं
तः परगुणपरमाणून्पर्वतीकृत्य नित्यं निजहृदि विकसंतः संतिसंतः कि
यंतः इतः स्वपितिकेशवः कुलमितस्तदीयद्विषामितश्चशरणार्थिनः
शिखरिपक्षिणः शेरते इतश्च वडवानलः सहसमस्तसंवर्तकैरहो
त वितमूर्जितं भरसहंच सिंधोर्वपुः ॥१५॥ छ ॥ छ ॥
पावलीसुजनतेनेणाकितीनांदती १४ येकत्रकेशववशेत्म्नपरत्रवेरी आन्य
त्रपर्वतशतंकनुभीतिभारी किंवाडग्नीइतस्तजसेउदारपाहेकसेप

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(6)

भर्तृ० णासरीसत्तिचेंशरीर ३५ महीपृष्ठीकेव्हाअवचटपलंगीपहुडतो क्षु राम०
५ धान्नेशाखान्नेअवचटसुअन्नेनिवटितो कधीकंथाधारीअवचट
सुवस्त्रीमिरवतो मनस्वीकार्यार्थीकिमपिसुखदुःखेनगणितो ३६
अंकिलजोचिधिचेसुरसर्येही त्यास उग्रप्रणीपातकरावाग्राकन
कचिद्भूमौशय्याक्वचिदपिच [illegible]शयनं क्वचिच्छाकाहारीकचि
दपिचशाल्योदनरुचिः क्व[illegible]कंथाधारीक्वचिदपिचदिव्यां
बरधरोमनस्वीकार्यार्थीनगणयतिदुखंनचसुखं ३६॥ये
संतोषसुखप्रमोदमुदितास्तेषान्नभिन्नामुदोयेत्वन्येध
नलुब्धसंकुलधियस्तेषानतृष्णाहता इत्थंकस्यकृतेकृतंस ५

Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

6A

विधिनातादृक्यपदं सपदांस्यात्मन्नेवसमस्तहेममहिमामेरूनेमे
रचंते ३७॥ नकर्मतसेफलदेतन्हितोविधिथोरकिमर्थह्मणावा
नमः स्यामोदेवाननुहतविधेर्मावावि [illegible] याविधिर्वंद्यः सोपिप्रतिनिय
तकर्मैकफलदः फलंकर्मायत्तंयदिकिमपरैः किंचविधिनानमस्त
त्कर्मभ्योविधिरपिनयेभ्यः [illegible] दोर्मन्त्र्यान्नृपतिर्विनश्यति
यतिः संगात्सुतोलालनाद्विप्रो [illegible] नध्ययनात्कुलंकुतनयाच्छीलंखला
पासनात्ह्रीर्मद्यादनवेक्षणा [illegible] षिः स्नेहः प्रवासाश्रयात्मैत्रीचा सा
कर्मबळेफळतीळफकेतरिकर्मीचभावकसानधरावादुबेलते
सुरदुर्वलतोविधिकायतेस्तवअर्थघडावा ३७ दुर्मंत्रेनृपसंगातिः
स्तवयतिः किंपुत्रलीलालनो। वेदानध्ययनेद्विजातिकुलदुःपुत्रेस्व

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai

(४)

भर्तृ० ६

लाराधने नासेन्नीलन पाहतां कृषिमदे माळाज मध्येकुकाशाढयेमित्र राम०
पणअवासगमनेंस्नेहप्रमादेंरुका ॥३८॥ ॥ ॥ ॥ ॥

प्रणयात्समृध्धिरनयात्यागात्प्रमादात्धनं ॥३८॥ छ ॥

लज्जेनें जडदांभिकें व्रतपणकापट्य [illegible] गणी शौर्येंनिर्दय आर्जवेंलडव
डया किंहीनसद्भाषणी मानें छा [illegible] किंवड बडग्याचक्कानिकामिभ
ला एसा तो गुण कोण तो खलजनें [illegible] नाजेनिंदिला ॥२०॥ राहोजालिर
सातळीसगुणहेराहोततीखाळेन [illegible] पाडुनिशील मत्वर पडोसोजन्यज
मीतले शूरतावरिआदळोअशनि [illegible] सर्वहीनावंडे जेंर्थ आम्हि जसोनिरं
तरमल्लात्यावीणहे वापुडे ॥२१॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

जाड्यंह्रीमतिगंण्यतेव्रतरुचौदंभः शुचौकैतवंशूरेनिर्घृणतार्जवे ६

" Joint project of the Rajwade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai"

पटीमाजिनिरोधिल्यानसुटकाझालाभुकेलाफणी तोकेलेविळमूषकें
अवचितातोआनकेलाफणी त्यातेभक्षुनिसर्पतत्कनपथंनिघतेंगे

ल
विमतितातदैन्यंप्रियांपिनि तेजास्विन्यवत्सिसतामुखरतावक्तव्यंश
क्तिः स्थिरेतत्कोनामगुणाभवेत्सगुणिनांयोदुर्जनैर्नांकितः ॥ २० ॥
जातियांतरसातलंगुणगण[illegible]याप्युधोगच्छतांत्रशीलंशैल
तटात्पतत्वभिजनः संदह्यतां[illegible]ना शौर्यंवैरिणिवज्रमाशुनि
पतत्वर्थोस्तुनः केवलंयेने[illegible]नगुणाणलवप्रायाःसमस्तामे २१
कर्म त्रपाला एसेंजतकर्थयासवतुम्हीकिस्वस्थचित्तेराहा ॥ २२ ॥ आस्फा
ळिताहीस्वकरेनराहे चेंडूजसातोउसलोचि पाहेविपत्तियोगपडला
जरीकालेस्थैर्यनोत्तेजरिसाधुलोका ॥ २३ ॥ छ ॥ छ ॥

Joint property of the Rajwade Sanshodhan Mandal Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan Mumbai

(४)

भर्तृ० ७ भग्नाशस्यकरंडपीडिततनोर्म्लानेंद्रियस्यक्षुधा कृत्वा विवरं स्वयं निप राम०
तितो नक्तमुखे भोगिनः ॥ तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः प
था स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये कारणं ॥ २२ ॥ पतितोपि
कराघातैरुत्पतत्येव कंदुकः प्रायेण हि सूवृत्तानामस्थायिन्यो वि
पत्तयः २३

चेंडू पडे जाणि उडे तसाच दृष्टा [illegible] सुरूपास तसाच मृत्पिंड जो त्या उ
ठणे च नाही दृष्टांत हा केवल दुर्जना [illegible] ॥ २४ ॥ जो तो पवी स्वजन का सस
पुत्र तो च जे दे पती सुरव फार [illegible] तो च जोय करूपसुख दुःख पणी
गणी तो हा व्याभ पूर्वसुकृत विण केवि होतो २५ ॥ छ ॥ छ ॥

प्रायः कंदुकपातेनोत्पतत्यार्यः पतन्नपि तथा त्वनार्यः पतति मृ
त्पिंडपतनं यथा २४ प्राणाति यः सुचरितैः पितरं स पुत्रो यद्भर्तुरेव ७

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

संपत्काली मार्देवे सज्जनांचे होतो चित्ते जाति पंकेरुहांचे आपत्काली ते
उही आर्द्रलोका धाकेनां जो गाजवी धैर्य डंका ॥२६॥ ६ ॥ ६ ॥

क्षितमिच्छति तत्कलत्रं तन्मित्रमापदि सुखे च समक्रियायां देत त्र
यं जगति पुण्य कृतो लभंते २५ सपत्सु सहलतां चित्तं भवक्षु पल्लको
मलं जापत्सु महलतां चित्तं वि याति के कर्कशा ॥२६॥

विद्यासमन्वित हि दुष्ट परिक्षजा सी बुधेन सहवास कथी करा
वा ज्याच्या जसे विमल ही मणि भोगी तो सर्प का यन चंडे खलजं न
रांगी २७ क्षीराने दिधले स्वकीय गुण ही नीरास जन्मास्वये त्याक्षी
रास हुताशनेश्रम विजाते तो पमेल्ले स्वये जात्याला पाविशिष्टजाचि

Joint project of The Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

(९)

भर्तृ ८ वदनीतेदुग्धजेव्हापडे तेव्हाधाउनिवोयत्रीतळकरीमित्रत्वहेचोरखडे
२८ स्थापीदुर्जनतो भल्यासह धर्जेस्थापीतयामूर्खनाअसामाजिओ

दुर्जनःपरिहर्तव्यो विद्ययालंकृतोपि सन् मणिनाभूषितःसर्पः
किमसौनभयंकरः॥२७॥क्षीरेणात्मगतोदकाय हिगुणादत्ता
पुराते खिलाः क्षीरेतापमवेक्ष्यतेनपयसास्वात्माकृशानौ
हुतः॥गंतुंपावकमुन्मनस्तदभवत्दृष्ट्वातुमित्रापदं युक्तंतेनजले
नशाम्यतिसतांमैत्रीपुनस्त्वीदृशी २८ यासाधुन्हिरवलानूक
रोतिविदुषोमूर्खान्हितान्द्वेषिणः॥ ॥ ॥ ॥

नासलकवचनेस्थापीबकेनत्वतापीयूषासहिकाळकूटकरितेसेवी ८

Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai — Joint project

१७

तयेचंद्रिके तेणेपावसिसौख्यसाधुपणहेलावीलतूतेभिके २८ प्र
त्यक्षंकुरुते परोक्षममृतंहालाहलंतत्क्षणात्‌ तामाराधयचंडिकां
भगवतींभोक्तुंफलंवांछितं हेसाधोव्यसनैर्गुणेषुविपुलेष्वास्थांवृथा
माकृथाः॥२८ स्वल्पस्नायुवसावशेषमलिनंनिर्मांसमप्यस्थिकं
श्वालब्ध्वापरितोषमेतिनतुतत्तस्यक्षुधाशांतये सिंहोजंबुक
मंकमागतमपित्यक्त्वानिहंतिद्विपंसर्वःकृछ्रगतोपिवांछतिजनः
सत्वानुरूपंफलं॥३०॥ टिका॥ स्निग्धरुधिरमांसावेगळेहाडवैसे
अक्वटमिळतातिश्वानसंतोषपावे क्षुधितहिगजदंताजंबुकातेन
मारी अवसरिसमजावीक्षुद्रताजाणिथोरी॥३०॥

"Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai."

भर्तृ० योजिहिताप्रतिनिवारूनिपापकर्मे देआपणासअसताव्यसनीयजी राम०

१ नासन्मित्रलक्षणअसेवदतातिजाणा ॥२१॥ तृणेमृगाल्डासलिलेस

पापान्निवारयतियोजयतेहिताय गुह्यंचगूहतिगुणान्प्रकटीक

रोती आपद्गतंचनजहाति ददाति कालेसन्मित्रलक्षणमिदंप्रव

दंतिसंतः॥२१॥ मृगमीनसज्जनानां तृणजलसंतोषविहितवृत्ति

नां लुब्धकधीवरपीशुना निष्कारणवैरिणोजगति॥२२॥

संतप्तायसिसंस्थितस्यपयसो नामापिनश्रूयते मुक्ताहारतयात

देवनलिनीपत्रस्थितंराजते॥

षाव्ळासंतोषहेवृत्तिमाहाजनाल्या तयासनिष्कारणतिघेवैरी कि

रातकेवतकदुष्टभारी॥२२॥ तोयाचेपरिनावहीनउत्तरे संतसलो १

Joint project of the Rajawade Sanshodhan Mandal, Dhule and the Yashwantrao Chavan Pratishthan, Mumbai.

हावरी नेभासेन ल्लिनीदल्लावरिपाहासन्मौक्तिकाचेपरी तेस्वातीलवऊब्धिशु
क्तिपुटकीमोतीघडेनेटके जाणाउत्तममध्यमाधमगुणसंसर्गयोगेटि
के २४ कुलालव्यापारीकमलभवजेणकरविला दाहाघरेघरेह्मणुनि

स्वात्यांसागरशुक्तिमध्यपतितं तन्मौक्तिकंजायते प्रायेणाधमम
ध्यमोत्तमगुणःसंवासतोजायते ३४ ब्रह्मायेनकुलालवन्नियमि
तोब्रह्मांडभांडोदरे विष्णुर्येनदशावतारगहने क्षिप्तोमहासंकटे रुद्रो
येनकपालपाणिपुटकेभिक्षाटनंकारितः सूर्योभ्राम्यतिनित्यमेव
गगनेतस्मैनमःकर्मणे २५

हारिधाकेभरविला भिकारीच्याकामकरुनिहरलोकीफिरविला नसावे
त्याजेणेरविपरिरिकामाहुरविला २५ पुष्पापरीदोपरिचीवसाचीहवृ
तिसंभाविलजेनयाची लोकांचीयेयेकद्विरीसजावे वनीचकीये

Mandal, Dhule and the

मूळ प्रत पाहण्यासाठी संपर्क

इतिहासाचार्य वि.का. राजवाडे संशोधन मंडळ, धुळे
राजवाडे पथ, गल्ली नं. १, धुळे-४२४००१ (महाराष्ट्र)
दूरध्वनी क्रमांक (०२५६२) २३३८४८
Email ID : rajwademandaldhule@gmail.com